

**Biblioteka
LingVariów**

Tom 23

Słowiańska frazeologia gwarowa

**pod redakcją
Macieja Raka i Kazimierza Sikory**

**Uniwersytet Jagielloński
Wydział Polonistyki**

SŁOWIAŃSKA FRAZEOLOGIA GWAROWA

Biblioteka „LingVariów”

T. 23

**Redaktor naukowy serii
Miroslaw Skarżyński**

SŁOWIAŃSKA FRAZEOLOGIA GWAROWA

pod redakcją
Macieja Raka i Kazimierza Sikory

Z prac Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

Biblioteka „LingVariów” T. 23

SŁOWIAŃSKA FRAZEOLOGIA GWAROWA

pod redakcją
Macieja Raka i Kazimierza Sikory

**Księgarnia Akademicka
Kraków 2016**

Recenzenci

prof. dr hab. Wiesław Boryś
prof. dr hab. Adam Fałowski
prof. dr hab. Stanisław Koziara
dr hab. Alicja Nowakowska, prof. UW.

Redakcja

Justyna Wójcik

Korekta

Karolina Bogacz i Magdalena Romanowska

Skład i łamanie

Małgorzata Manterys-Rachwał

Okładka

Paweł Sepielak

Publikacja dotowana przez Wydział Polonistyki UJ

ISBN 978-83-7638-738-3 (wersja papierowa)

ISBN 978-83-7638-739-0 (e-book)

<https://doi.org/10.12797/9788376387390>

© Wydział Polonistyki UJ oraz autorzy

KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
-------------	---

ZAGADNIENIA OGÓLNE

ANNA TYRPA, Co wiemy o frazeologii gwarowej w 2015 roku?	13
MACIEJ RAK, Czego nadal nie wiemy o frazeologii gwarowej?	31
KAZIMIERZ SIKORA, „Komu Pan Bóg rozum odbiera?” – czyli kilka uwag na temat pragmatyki przysłów	43
ОЛЕНА ВІТАЛІЇВНА ДЕХТЯРЬОВА, Щодо визначення поняття діалектна фразеологічна одиниця (на матеріалі художніх творів західноукраїнських письменників) ...	53

FRAZEOGRAFIA GWAROWA

FABIAN KAULFÜRST, Dolnoserbiska frazeologija. Aktualna żelabność mjazy rewitalizaciju rěcy a historiskeju frazeologiju	65
LIDIA PRZYMUSZAŁA, O problemach leksykograficznego opisu frazeologii w słownikach gwarowych (na przykładzie <i>Słownika gwar śląskich</i>)	75

FRAZEOLOGIA ŹRÓDŁEM WIEDZY O CZŁOWIEKU

MACIEJ RAK, Wartościowanie w animalistycznej frazematyce gwar polskiego Podtatrza.....	89
KATARZYNA KONCZEWSKA, Frazeologizmy i paremie białoruskich gwar grodzieńskich jako źródło rekonstrukcji obrazu świata mieszkańców wielonarodowościowego regionu.....	109
MAGDALENA DUDA, Ciało człowieka we frazeologii okolic Tarnowa	125
НАТАЛІЯ ХІБЕБА, Бойківські весільні фразеологізми: етнокультурне прочитання	137

SACRUM I PROFANUM

Галина Тимошик, Паремії зі святописемними антропонімами в лексикографічному збірнику <i>Галицько-руські народні приповідки</i> Івана Франка	157
EMIL POPŁAWSKI, Święty Mikołaj w polskiej gwarowej przestrzeni paremiologicznej. Glosa do kulturowego wizerunku biskupa Miry	183

RENATA DŹWIGOŁ , <i>Ś ciebie mo diobol pociechę</i> . O charakterze człowieka na podstawie frazeologizmów i paremii z pola leksykalno-semantycznego <DIABEŁ>	195
Ірина ЧИБОР , Етнокодуння міфологічних уявлень про чорта в українській діалектній фразеології	209
Зоряна Василько , Інтерпретація паремій із мікрообразом-символом <i>сонце</i> в лексикографічному збірнику <i>Галицько-руські народні приповідки</i> Івана Франка	219
Моніка Булава , Paralusz i inne „odmiany złośliwych diablów”, czyli o związkach między chorobą a diabłem we frazeologii gwarowej.....	229

BIEDA

Ewa Młynarczyk , Językowy obraz pożywienia ludności wiejskiej w sytuacjach niedostatku materialnego (na przykładzie wybranych frazemów).....	253
Ilona Gumowska , Językowy obraz biedy w związkach frazeologicznych i paremiach o charakterze gwarowym	267

ОЛЕНА ВІТАЛІЙВНА ДЕХТЯРЬОВА

КРИМСЬКИЙ ФЕДЕРАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

СІМФЕРОПЛЬ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДІАЛЕКТНА ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ)

Streszczenie

W artykule omówiono teoretyczne zagadnienia dotyczące frazeologii gwarowej. Autorka podała różne kryteria odróżniania frazeologizmów gwarowych od jednostek literackich. Stwierdziła, że na obecnym etapie badań nie ma jednej, powszechnie uznawanej definicji frazeologii gwarowej. Językoznawcy ukraińscy używają równolegle kilku terminów: „frazeologia ludowa”, „frazeologii potoczna”, „frazeologia gwarowa” i „frazeologia w dialektach”. Pytanie o zakres frazeologii gwarowej jest szczególnie istotne w przypadku badania teksów artystycznych. W artykule podjęto próbę określenia szczegółowych kryteriów wydzielania frazeologii gwarowej, wykorzystując do tego materiał ilustracyjny z dzieł pisarzy zachodnioukraińskich tworzących na przełomie XIX i XX w.

Упродовж кількох десятиліть формувалися теоретичні засади діалектної фразеології, її методологічна основа, система наукових понять і термінів. Однак багато проблем цієї галузі ще й досі залишаються нерозв'язаними. У низці досліджень із діалектної фразеології зроблено спроби визначити поняття діалектної фразеології, фразеології діалекту, розмежувати фразеологізми національної, літературної та діалектної мовних систем. Досі немає загальноприйнятого визначення і єдиного розуміння поняття діалектна фразеологічна одиниця, що безпосередньо пов'язано із розв'язанням попередніх питань.

У сучасній лінгвістиці немає однастайності щодо визначення поняття *діалектна фразеологія*. Мовознавці паралельно використовують терміни *народна фразеологія* (Болдырева 1967; Грещук 2010; Івашко 1981; Ларін 1959),

ареальна фразеологія (Міняйло 2001; Ужченко 2003), *говіркова фразеологія* (Романюк 2002), *фраземіка діалекту* (Лавер 1991), *діалектна фраземіка* (Демський 1994).

Борис Олександрович Ларін у праці *Про народну фразеологію* майже не розрізняє поняття народна і діалектна фразеологія. „Вивчення народної фразеології – одне з завдань діалектології й одна з її ще не розроблених галузей” (Ларін 1959: 52). Пізніше вчений, маючи фактичний матеріал, проводить додаткове розмежування, у результаті чого народна фразеологія поділяється на два різновиди: а) загальнонародна фразеологія, б) обласна фразеологія.

Леонід Іванович Ройзензон із цього приводу висловлює слушну думку:

Народна і діалектна фразеологія – це не одне й те саме. Якщо народна фразеологія, за Ларіним, – „частина багатющої фразеології національної мови, яка і створюється, і живе в мові народних мас”, то діалектна фразеологія – це фразеологія того чи іншого діалекту, яка складається з двох частин. Одна з них може збігатися і збігається з народною фразеологією, а друга часто складається з фразеологізмів, які притаманні тільки певному говору, тобто з локальних (регіональних) фразеологізмів, невідомих загальнонародній мові (Ройзензон 1972: 310).

Таким чином, учений зараховує до діалектних „лише ті специфічні фразеологізми, що мають локальну прив’язку до певної місцевості”, наголошуючи на ареальному критерії визначення діалектної фразеології (Ройзензон 1972: 310). Однак, як справедливо зауважує Людмила Олександрівна Івашко, визначення ареалу ускладнюється низкою чинників, а саме: фразеологія лінгвогеографічним методом вивчалася або ж спорадично тільки на окремих ареалах, або ж не вивчалася зовсім; дослідження стану сучасних говірок виявляє розмитість їхніх ареалів унаслідок лінгвальних та екстралінгвальних факторів (Івашко 1981: 6).

Основним критерієм відокремлення ФО національної мови від ФО літературної мови І.Г. Матвіяс запропонував uważати письмову фіксацію в літературних творах, зауваживши, що

народні фразеологізми, засвідчені художньою літературою та іншими жанрами літератури, вивчаються разом із книжними як складова частина фразеології літературної мови. Не зафіксовані в літературних жанрах народні фразеологізми залишаються об’єктом діалектології (Матвіяс 1997: 147–148).

Ми не погоджуємося з такими міркуваннями, оскільки тоді поза увагою діалектної фразеології залишатимуться діалектні фразеологічні одиниці (далі ДФО), які, хоч і зафіксовані в літературних творах, проте відбивають особливості живого діалектного мовлення.

Дослідник фразеології карпатського регіону Василь Іванович Лавер вважає, що діалектну фразеологію творить сукупність фразеологізмів окремих наріч, говорів, говірок. Об'єктом вивчення діалектної фразеології, на думку вченого, є „фразема, що має територіально обмежене поширення, тобто мовна одиниця, яка виникла і функціонує в даному наріччі, діалекті”. Автор уточнює й визначення ДФО:

Терміни діалектна фраземіка, діалектна фразема неправильно змішувати з поняттям народна мудрість, народна фраземіка, як не можна ототожнювати терміни діалектна фразема з поняттями прислів'я, приказка, приповідка і т. д. (Лавер 1991: 15).

Отже, ДФО, згідно з поданим вище визначенням, мусить бути не тільки вузькодіалектною, а й автохтонною. Ця думка знайшла подальше осмислення в роботах інших дослідників.

Для позначення специфічного різновиду ФО загальнонародної мови, який вживається в різножанрових усних народних творах, уживають термін *фольклорна фразеологія* (Скрипник 1971: 58–65). У свою чергу, Л.І. Ройзензон застерігає, що

іноді діалектну фразеологію не відокремлюють від так званої фольклорної фразеології. Мова фольклору – особливий функціонально стилістичний різновид народно-розмовної мови, змішувати його з діалектною мовою не можна, хоча вони тісно переплітаються та взаємодіють (Ройзензон 1968: 78–81).

Визначення ДФО та критерії розрізнення діалектних фразеологізмів і фразеологізмів національної мови запропонував Олександр Ілліч Федоров у праці, присвяченій діалектній фразеології Сибіру.

Діалектна фразеологічна одиниця – це відносно цілісне словосполучення (іменного, ад'єктивного, дієслівного, адвербіального типу) зі складною семантичною структурою, яке має стійкість компонентів, що забезпечує не одиничне, а часто повторюване вживання в системі одного чи кількох говорів (Федоров 1978: 167–170).

До ДФО дослідник відносить

фразеологізми, що відрізняються від загальнонародних формою, змістом, обсягом, внутрішньою формою; фразеологізми, що збігаються із загальнонародними за змістом, але характеризують той самий предмет через уявлення про місцеві реалії; місцеві варіанти загальнонародних фразеологізмів (Федоров 1980: 159).

Вагомі аргументи в розмежуванні фразеології окремого діалекту, національної та літературної мови, на думку Б.О. Ларіна, може внести лінгвогеографія. Учений писав:

Тільки карти поширення фразеологізмів, коли вони будуть складені на основі широкого обстеження, дадуть чітке розв'язання цього питання. А поки їх немає, кожен виходитиме зі свого суб'єктивного обмеженого досвіду і недостатніх словникових картотек (Ларін 1961: 35).

При вивченні фразеології діалекту особливу увагу треба приділяти власне діалектній фразеології, до якої Л.І. Ройзензон відносив такі типи ФО: 1) фразеологізми, які не відомі загальнонародній мові, серед них виділяє два види: а) фразеологізми, які повністю складаються із загальнонародних слів, але зміст їх носіям мови невідомий, б) фразеологізми, які мають у своєму складі діалектні слова чи форми; 2) семантичні фразеологізми – тобто такі ФО, які співпадають за своїм лексичним складом із відповідними ФО загальнонародної мови, але різняться від них змістом; 3) трансформовані ФО загальнонародної мови; 4) фразеологізми, які є варіантами загальнонародних ФО; 5) синтаксично трансформовані ФО, які затемнюють зміст нової діалектної одиниці; 6) ФО, у яких відображено специфіку побуту та трудової діяльності; 7) ФО – терміни певного діалекту (Ройзензон 1972: 319).

Сьогодні на позначення ФО, що функціонують у певному діалекті, вживають терміни *фразеологія діалекту* та *діалектна фразеологія*. Хоч ці поняття в наукових розвідках окреслюють здебільшого різні мовні факти, проте доволі часто ці терміни ототожнюють. Об'єктом діалектної фразеології Іван Григорович Матвіяс називає не зафіксовані в літературних джерелах народні фразеологізми (Матвіяс 1972: 147–148), однак одностайної думки вчених стосовно змісту терміна *діалектна фразеологія* немає. Поняття *фразеологія діалекту* значно ширше, ніж *діалектна фразеологія*, оскільки до фразеології діалекту належать усі ФО, які функціонують у мовленні діалектотоносіїв (Коваленко 2001: 6). Більшість мовознавців, маючи на увазі фразеологію діалекту, називають її діалектною фразеологією, що зумовлює сплутування цих понять, хоча перше поняття значно ширше від другого, оскільки включає власне ДФО і загальноновживані літературні ФО.

„Найбільш коректним” Віктор Дмитрович Ужченко вважає термін *ареальна фразеологічна одиниця* (АФО), що корелює з терміном *фразеологічна одиниця* як часткове із загальним у просторовій і стильовій проекції. Причинами утвердження понять *ареальний*, *ареалогія*, *ареальні системи мови*, *структура ареальних систем* учений називає розмитість поняття *народна фразеологія*, труднощі у визначенні специфічно місцевих фразеологізмів, наявність міждіалектних і міжмовних варіантів однієї ФО, ареальний аспект місцевої

фразеології, акцент на просторове її вивчення. До кола ареальної (діалектної) фразеології В.Д. Ужченко відносить такі ФО: 1) які не фіксуються лексико- і фразеографічними працями літературної мови; 2) які відрізняються від фіксованих у нормативних працях ФО семантичною структурою чи формальними ознаками, як-от: а) ФО з діалектними словами, б) ФО, які компонентним складом відрізняються від нормативних, в) ФО з іншою порівняно з літературними ФО семантикою; 3) мікрофразеологізми, тобто вирази, які вербалізують мікролокальні реалії (Ужченко 2003: 13–14).

У мові української художньої літератури активно використовується діалектна фразеологія. З огляду на це постає проблема окреслення сутності діалектного статусу ФО, встановлення ознак, за якими ДФО відрізняються від літературних, загальномовних, нормативних. На думку Василя Васильовича Грещука та Валентини Васиївни Грещук, складність розв’язання цієї проблеми пов’язана передовсім із специфікою ФО, „які є множиною стійких сполучень слів, однак, з іншого боку, відзначаються наявністю синонімічних і варіативних ідіоматичних конструкцій” (Грещук 2010: 71). Діалектне мовлення є динамічною, менш регламентованою системою, а тому ДФО, на відміну від літературних ФО, відзначаються меншою стійкістю і більшою рухомістю свого компонентного складу. Наявність варіантів у складі діалектної фразеологічної системи зумовлена постійним прагненням мовців збільшити ступінь експресивності, зберегти чи оновити образне уявлення, закладене у внутрішній формі, „знайти їй підґрунтя в оточенні, в конкретному середовищі, де живуть носії діалектної мови” (Федоров 1980: 23), нерідко пристосувати одиницю до нових умов.

Отже, узагальнивши різні погляди мовознавців, ознаки, за якими ФО відносять до діалектних, та спираючись на точку зору В.В. Грещука та В.В. Грещук (Грещук 2010: 71–74), до діалектних зараховуємо ФО, що функціонують в одному чи кількох говорах і не мають загальномовного поширення, наприклад, *дати пуду* ‘лякати, страхати кого-небудь’ (Фразеологічний словник української мови 1993: 214); „Господи! Як **дало мені пуду** – волосє д’гори здіймалоси...” (Хоткевич 2004: 113); „– Ого! Віді, і син його покійник, бо коні самі вернули з форшпанів та іржут селом, **аж пуду дає**” (Черемшина 1974: 179). Означена ДФО не має загальномовного поширення, вона функціонує тільки в деяких південно-західних говорах, зокрема в гуцульських, покутсько-буковинських, наддністрянських говірках (Гуйванюк 2005: 446).

ДФО – фразеологізми, що мають структурно-семантичні відповідники в літературній мові, проте відрізняються від останніх наявністю у власній структурі діалектного компонента. Так, у літературній мові є ФО *пустити поголоску* ‘поширювати неправдоподібні відомості про кого-, що-небудь’ (Фразеологічний словник української мови 1993: 720). Із таким значенням у художніх творах фіксуємо фразеологізм *пустити плявзу* з діалектним

компонентом **пльвза** (*лиха поголоска*) (Франко 1901: 555): „Кажіт самі, ци я шос помилив, може, або йкус **пльвзу пустив**” (Черемшина 1974: 136).

До діалектних відносимо й ті ФО, у складі яких усі компоненти є літературно-нормативними за винятком локальних фонетичних або граматичних особливостей, однак зміст ФО носіям мови невідомий: *гребсти собі глину* ‘доводити до смерті’, *стояти (комусь) у броду* ‘перешкоджати, шкодити’ (Грещук 2010: 72): „А ти, Петре, не вбивайси жуrow, **не гребти собі глину**, бо аді, твій дедик через страждунок пожив смерти” (Черемшина 1974: 183); „За тото, шо маєш м’єке серце, Лукинку, то так ті навизу, як рідного брата. Та й за то ті ше люблю, шо стоїш за правдов, та й ше за тото, шо **не стоїш нікому в броду**” (Черемшина 1974: 47).

ДФО вживаються лише на певній території, а не в усьому ареалі української мови, незалежно від того, чи мають вони структурно-семантичні відповідники в літературній мові. При цьому територіальна обмеженість функціонування ДФО може зумовлюватися структурно-семантичними особливостями всієї ДФО або лише лексико-граматичними компонентами, наприклад: *стало (було) омпно (омкно) (омпно, омокно* – ‘не по собі’ (Гуйванюк 2005: 366)) „Кому-небудь незручно, ніяково або неприємно”: – „Ідіт гет, чоловіче, – каже вона мені крізь силу. Так **омпно** їй **стало**” (Черемшина 1974: 60); „По такій гадці **стало** Іванові **омпно**. Він ухнюпився, замовк як води в рот набрав та й мовчки приплентався домів” (Мартович 1976: 6); „Він був з Поділля, і йому самому якось **було** ... «**омкно**» серед тих мовчазливих велетів” (Хоткевич 1981: 20).

Деякі мовознавці не відносять до ДФО ті одиниці, у складі яких є лексичні, морфологічні або фонетичні діалектизми.

Наявність компонентів – лексичних діалектизмів у складі фразеологічних одиниць, – відзначає Надія Артемівна Москаленко, – свідчить не про діалектний характер уього фразеологізму, а тільки про його „місце народження” а частіше – про „тимчасові прописки” – про мандрування по всій території України (Москаленко 1972: 60).

Однак із таким міркуванням важко погодитися, оскільки наявність у структурі ФО діалектного компонента будь-якого рівня, засвідчує не тільки її локальне походження, а й обмеження функціонування певною територією, тобто її діалектну віднесеність.

До діалектного фразеологічного фонду зараховуємо і тавтологічні ФО, які мають переносне значення, тобто якісно нову семантику, а не просто суму значень компонентів, і часто трапляються в діалектному мовленні: „Чіму би не панило, коли то у них файний футраш: самі м’єса, то кава, та гарбата, та гараки, та цукри, та шо душа забагає. То **сумарі суменні**” (Черемшина 1974: 44); „А як узявся на гендель, та назбирав **суми суменні**” (Мартович

1976: 38) – діал. *сумар-суменний* ‘великий багач; той, хто має багато грошей’ (Гуцульські говірки, *Короткий словник* 1997: 179); „А-а...Оле! Єким **чюдом чюдненьким**, єким дивом дивненьким... Ано-ко ви, молодеки! Посувайтесь, дайте місце. Наш поренний пастух прийшов...” (Хоткевич 2004: 165) – пор.: літ. *яким чудом* ‘невідомо, незрозуміло як; дивним чином’ (Фразеологічний словник української мови 1993: 985). Як слушно зауважує Олександр Опанасович Потебня, при творенні тавтологічних зворотів народ керувався не властивостями нового сприйняття, а саме неусвідомленим прагненням відновити забуту внутрішню форму слова (Потебня 1993: 145).

До ДФО відносимо також фразеологізми – терміни певного діалекту, які ілюструють життя мешканців регіону: „– Усе знаю, бо я з її дєдем **у супрязі був**” (Мартович 1976: 62) – діал. *бути в супрязі* ‘бути в спілці при виконанні сільськогосподарських робіт’ (Гуйванюк 2005: 533); „Ще й хата **пїде на ліцитацію**, як не заплатиш податку, я права не скасую, – гримнув пан екзекутор і вийшов надвір” (Черемшина 1974: 56); „Він не платить далі, а я хочу **пустити ґрунт на ліцитацію**” (Мартович 1976: 33) – діал. *пїти / пустити на ліцитацію* ‘продаж за борги; аукціон’ (Гуйванюк 2005: 263).

Поза обсягом діалектної фразеології залишаються різноманітні мовленеві заготовки, кліше, номенклатурні назви, підвладні радше не законам „природної” мови, а її офіційно-діловій сфері. Мають рацію дослідники, зокрема Лариса Григорівна Скрипник, пропонуючи розглядати їх у системі термінології як інвентар тієї чи іншої науки (Скрипник 1973: 72).

Не відносимо до діалектної фразеології паремійні одиниці – прислів’я і приказки. Їхня відтворюваність і двоплановість пояснюється не внутрішньозвуковими закономірностями, а притчевою природою. Їх денотація, за визначенням Вероніки Миколаївни Телія, „не денотація до світу, а привід для зіставлення із системою цінностей” (Телія 1996: 74).

Отже, в сучасному мовознавстві й до сьогодні немає загальноприйнятого визначення поняття діалектна фразеологічна одиниця, тому питання залишається актуальним и потребує подальших наукових розвідок.

Література

- Блоноженко В., 1993, *Фразеологічний словник української мови*: [у 2-х кн.], Київ.
- Болдырева Л., 1967, *Стилистические особенности функционирования фразеологизмов (на материале современной художественной немецкой литературы и прессы ГДР)* (автор. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук), Москва.
- Гуйванюк Н., 2005, *Словник буковинських говірок*, Чернівці.
- ГРЕЩУК В., 2010, *Фраземіка у словнику „Гуцульська діалектна лексика в українській художній мові”*, „Мовознавчі студії”, вип. 2: *Фразеологізм і слово у тексті*

- і словнику* [упоряд.: К. Іваночко, О. Кушлик, П. Мальків, М. Стецик, М. Яким, Л. Баранська], Дрогобич, с. 70–79.
- ДЕМСЬКИЙ М., 1994, *Українські фраземи й особливості творення*, Львів.
- ЗАКРЕВСЬКА Я., 1997, *Гуцульські говірки. Короткий словник*, Львів.
- ИВАШКО Л., 1981, *Очерки русской диалектной фразеологии*, Ленинград.
- КОВАЛЕНКО Н., 2001, *Фраземика говірок Західного Поділля* (автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. „Українська мова”), Київ.
- ЛАВЕР В., 1991, *Фраземика українських диалектов карпатського регіона* (дисс. на соискание учен. степени докт. філол. наук), Ужгород.
- ЛАРІН Б., 1959, *Про народну фразеологію*, „Українська мова в школі”, № 5, с. 30–36.
- ЛАРІН Б., 1961, *Про народну фразеологію. Праці X Республіканської діалектологічної наради*, Київ, с. 52–65.
- МАРТОВИЧ Л., 1976, *Твори*, Київ.
- МАТВІЯС І., 1972, *Народна фразеологія в матеріалах „Атласу української мови”, Народна фразеологія в матеріалах „Атласу української мови”, [у:] Питання фразеології східнослов'янських мов: тези республіканської наукової конференції*, Київ, с. 147–148.
- МІНЯЙЛО Р., 2001, *Активні процеси в ареальній фразеології Сходу України* (автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. „Українська мова”), Донецьк.
- МОСКАЛЕНКО Н., 1972, *Функціонування лексичних діалектизмів у складі фразеологізмів української літературної мови, Функціонування лексичних діалектизмів у складі фразеологізмів української літературної мови, [у:] Питання взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів. Тези доповідей та повідомлень*, Київ, с. 59–60.
- МУКАН Т., НЕПИЙВОДА Ф., 1972, *Діалектні риси у фразеологізмах української мови, Діалектні риси у фразеологізмах української мови, [у:] Питання фразеології східнослов'янських мов: тези республіканської наукової конференції*, Київ, с. 149–150.
- ПОТЕБНЯ А., 1993, *Мысль и язык*, Київ.
- РОЙЗЕНЗОН Л., 1968, *О понятии „фольклорная фразеология”, [у:] В.Л. Архангельский (ред.), Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц: материалы межвузовского симпозиума*, Тула, с. 78–81.
- РОЙЗЕНЗОН Л., 1972, *К изучению диалектной фразеологии, [у:] Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования*, Москва, с. 308–322.
- РОМАНЮК Н., 2002, *Фразеологія верхньонадністрянських говірок нижньої течії річки Бистриці* (автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. „Українська мова”), Запоріжжя.
- СКРИПНИК Л., 1971, *Фольклорні елементи в українській фразеології*, „Мовознавство”, № 2, с. 58–65.
- СКРИПНИК Л., 1973, *Фразеологія української мови*, Київ.
- ТЕЛИЯ В., 1996, *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*, Москва.
- УЖЧЕНКО В., 2003, *Східноукраїнська фразеологія*, Луганськ.
- ФЕДОРОВ А., 1980, *Сибирская диалектная фразеология*, Новосибирск.

- ФЕДОРОВ А., 1978, *Слово и фразеология в современной сибирской диалектной речи*, [у:] Г.И. Белозерцев, В.В. Иванов, О.И. Трубачев (ред.), *Восточнославянское и общее языкознание*, Москва, с. 167–170.
- ФРАНКО І., 1901, *Галицько-руські народні приповідки*, Львів.
- ХОТКЕВИЧ Г., 1981, *Камінна душа*, Київ.
- ХОТКЕВИЧ Г., 2004, *Довбуш*, Київ.
- ЧЕРЕМШИНА М., 1974, *Твори в двох томах*, т. І, Київ.

www.akademicka.pl

